

Велика втрата української мікології

Ірина Олександрівна ДУДКА

04.12.1934–20.06.2017

20 червня 2017 року не стало видатного українського вченого, члена-кореспондента НАН України, тричі лауреата Державної премії України в галузі науки та техніки, Заслуженого діяча науки й техніки України, завідувача відділом мікології Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, доктора біологічних наук, професора Ірини Олександрівни Дудки.

Ірина Олександрівна була надзвичайно обдарованим вченим-біологом та громадським діячем, вона займалася широким колом питань – від загальних та деяких спеціальних галузей мікології до проблем охорони природи, збереження біорізноманітності та екологічної просвіти.

Ірина Олександрівна народилася 4 грудня 1934 р. в м. Харкові, в сім'ї науковців. Як і більшість представників її покоління, вона пережила багато життєвих випробувань – війну, евакуацію, післявоєнні голодні роки. Негарязди загартували її характер, але не позбавили властивого Ірині Олександрівні життєлюбства, цікавості до навколишнього світу з усіма його таємницями.

У повоєнні роки сім'я переїхала до м. Києва. Батьки дали їй дуже багато – любов і піклування, перший досвід подорожей і зацікавленість до біології. Батько, канд. техн. наук О.В. Дудка, був до-

центом, завідувачем кафедри технології металів Київського автомобільно-шляхового інституту, а мати – д-р біол. наук Г.І. Силакова – знаним біохіміком, ученицею член-кореспондента АН СРСР та АН УРСР Д.Р. Фердмана. Багато років вона працювала в Інституті біохімії АН УРСР та понад 10 років очолювала Державну екзаменаційну комісію біологічного факультету Київського державного університету імені Т.Г. Шевченка. Пощастило Ірині Олександрівні і зі школою – вона пишалася, що закінчила один із найкращих закладів Києва, школу № 13 ім. К.Д. Ушинського. Шкільні подруги, що теж зацікавилися біологією, супроводжували її потім майже все професійне життя. Це доктори біол. наук А.С. Бухало, С.М. Зиман, В.В. Протопопова та кандидати біол. наук О.Г. Ромс, Л.Й. Лєнова та А.М. Вербицька. Протягом 1952–1957 рр. Ірина Олександрівна навчалася на біологічному факультеті Київського державного університету імені Т.Г. Шевченка. Саме тут, на кафедрі нижчих рослин, яку очолював академік АН УРСР Д.К. Зеров, а згодом – майбутній академік АН УРСР О.В. Топачевський, вона отримала глибокі знання, що стали фундаментом для подальших мікологічних багаторічних досліджень різних груп грибів.

Починаючи з 1972 р. і до останнього подиху І.О. Дудка очолювала відділ мікології Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАНУ, без якого не уявляла свого життя. У різні періоди вона брала участь і в керівництві Інститутом, зокрема обіймаючи протягом 1982–1989 рр. посаду заступника директора з наукових питань. Ірина Олександрівна була одним із соратників і провідників ідей директора (1970–2003), а згодом і почесного директора Інституту ботаніки (2003–2017), академіка НАН України К.М. Ситника у справі розбудови, планування й пропагування ботаніки та мікології в Україні. Науковці різних поколінь цінували спілкування з нею, завжди отримували поради та підтримку. Завдяки високій ерудиції та діловим якостям

І.О. Дудку неодноразово обирали віце-президентом Українського ботанічного товариства, до своїх останніх днів вона була опорою його президентів.

Як провідний спеціаліст у галузі природознавства вона була членом громадської ради при Міністерстві екології та природних ресурсів України і експертом ВАК України з присудження наукових ступенів у галузі біології, головою Київського відділення Всеукраїнської екологічної ліги. Ірина Олександрівна Дудка була визнаним фахівцем-мікологом і на міжнародному рівні. Свідченням цього є її обрання Президентом XIV Конгресу європейських мікологів (Ялта, 2003).

На честь Ірини Олександрівни описані нові види грибів та слизевиків – *Berkleasmiium dudkae* Hüseyin & Selçuk, *Erysiphe dudkae* V.P. Heluta і *Reticularia dudkae* Leontyev & G. Moreno [= *Tubifera dudkae* (Leontyev & G. Moreno) Leontyev, G. Moreno & Schnittler].

Мікологія складала сенс життя Ірини Олександрівни. Вона любила весняні й осінні експедиції, довгі подорожі теренами України, зупинки у мальовничих і цікавих культурно-історичних місцях, що не заважало інтенсивному збору мікологічного матеріалу, його польовій та згодом камеральній обробці. Таке ставлення до науки вона передала своїм учням і співробітникам, саме такою вони будуть її пам'ятати.

Член-кореспондент НАН України І.О. Дудка вважається фундатором досліджень водних грибів з різних систематичних груп (овоспорові, хітридієві та сумчасті) на теренах колишнього СРСР, засновником нового напрямку гідромікології – міконейстонології. Результати її досліджень відображені в докторській дисертації "Водні гіфоміцети: систематика, екологія, географія та можливі шляхи виникнення", численних публікаціях у профільних журналах, а також низці авторських та колективних монографій – "Водні гіфоміцети України" (1974), "Методы изучения микроскопических грибов пресных и соленых (морских) водоемов" (Литвинов, Дудка, 1975), "Водные несовершенные грибы СССР" (1985), "Микозы и микотоксикозы рыб" (Исаева, Давыдов, Дудка, 1995).

Під безпосереднім керівництвом Ірини Олександрівни у відділі мікології багато років здійснювались фундаментальні дослідження проблем систематики, біорізноманітності та розповсюдження грибів України. Вона була одним з головних організаторів і засновників фундаментального багатотомного видання "Флора грибів

України", автором випуску, присвяченого фітофторовим та альбуговим грибам, науковим редактором ряду томів цього видання. Під керівництвом І.О. Дудки та за її участі сплановано і виконано низку наукових досліджень, присвячених різноманітності грибів різних регіонів України та об'єктам природно-заповідного фонду держави. Головними в дослідженнях Ірини Олександрівни спочатку були водні гриби, потім вона переключилася на пероноспоральні, а в останні десятиліття життя захопилася вивченням слизевиків. Значну увагу І.О. Дудка приділяла охороні рослинного та грибного світу України – брала участь у підготовці двох останніх видань "Червоної книги України. Рослинний світ" (1996, 2009), була організатором, керівником та безпосереднім учасником багатьох природоохоронних проектів і численних експедицій. До кола її наукових інтересів належала й екологія грибів. Кілька років вона читала курс з цієї дисципліни у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка та Міжнародному Солмоновому університеті. Накопичені мікологічні знання та дані знайшли відображення в її останній колективній монографії – 600-сторінковій "Екології грибів".

І.О. Дудка – автор та співавтор понад 600 наукових праць, у тому числі понад 30 монографій, а також 10 авторських свідоцтв на винаходи. Вона підготувала 25 кандидатів і 2 доктори біологічних наук, які вивчають різні аспекти біології грибів. Багато років вона була членом редколегій "Українського ботанічного журналу", журналів "Мікологія і фітопатологія", "Екологічний вісник" та "World Journal of Fungal and Plant Biology".

Для всіх, хто її знав, Ірина Олександрівна була зразком багатогранної та гармонійної особистості. Її енергія, працелюбність, цілеспрямованість, цікавість та жага до життя надихали оточуючих. Вона прекрасно розбиралася не лише в своїй галузі науки, але й у сучасній та класичній літературі, музиці, багато та охоче подорожувала й цікавилася історією України. Ірина Олександрівна була оптимістичною, романтичною та закоханою в життя людиною, і її раптова смерть стала для всіх нас важкою втратою.

Ірина Олександрівна Дудка похована на Байковому кладовищі у Києві.

*Колектив Інституту ботаніки
ім. М.Г. Холодного НАН України та
члени Українського ботанічного товариства*